

USKONNOLLISTAMINEN – NÄETKÖ YKSILÖN?

Martin Ubani, Uskonnonpedagogiikan professori, Itä-Suomen yliopisto

Uskonnollistaminen luo turhia raja-aitoja ja konflikteja

Tarkastellessani uskontoa ja monikulttuurisuutta koulussa olen usein joutunut pohtimaan kysymystä siitä, missä määrin konfliktit ja ongelmat ovat uskontolähtöisiä, missä määrin kulttuurisia ja missä määrin yksittäisten henkilöiden välisiä. Koulun arkea ja opetusta tarkasteltaessa onkin hyvin tärkeää välttää asioiden uskonnollistamista eli yhteisön ja yksilön toiminnan lähtökohtien, motiivien, päämäärien tai konfliktien lukemista yksinomaan uskontolähtöiseksi ja uskonnon kautta selitettävissä olevaksi.

Aikuisten tavat puhutella lasta, suhtautua hänen ajatuksiinsa tai puhua hänen uskonnostaan luovat kategorioita, jotka muut lapset omaksuvat usein tiedostamatta. Ei ole yhdentekevää identifioiduuko lapsi koulussa ensisijaisesti lapseksi, oppilaaksi ja kouluyhteisön jäseneksi vai jonkin muun yhteisön edustajaksi. Uskonnollistaminen voi aiheuttaa tarpeettomia konflikteja, jotka eivät lasten vuorovaikutuksessa välttämättä muuten syntyisi.

Uskonnollistamisen yksi ongelma on, että koulussa oppilaat saattavat jopa alkaa ryhmäytyä ensisijaisesti uskonnon perusteella. Tämä voi tapahtua etenkin tilanteissa, jossa yhteiskunta lähestyy tiettyä ryhmää ja sen toimintaa uskonnon kautta, koulun rakenteet – kuten uskonnonopetus, ruokailut tai juhlat – tukevat uskonnollistamista ja kouluyhteisö puhuu ryhmästä oppilaita uskonnon kautta esimerkiksi muslimioppilaina.

Uskonnollistaminen vaikeuttaa dialogisuuden toteutumista. Saksalainen filosofi Martin Buber puhui ihmisen dialogisuudesta Minä–Sinä- ja Minä–Se -suhteina. Minä–Se -suhde on toisen asettamista objektin asemaan. Uskonnollistaminen toimii kuten Minä–Se -suhde: asetamme oppilaat edustamaan jotain katsomusta ja tulkitsemme heitä tämän katsomuksen kautta.

Dialogisessa suhteessa voi olla oma itsensä

Aito dialogisuus voi kuitenkin toteutua vain Minä–Sinä -suhteissa. Minä–Sinä -suhteessa kumpikaan osapuoli ei ole objekti, vaan minuus rakentuu tässä kohtaamisen välitilassa. Minä–Sinä -suhteessa osapuolet vahvistavat jo pelkällä olemisellaan, että toinen voi olla aidosti oma itsensä ja myös ilmaista omaa suhdettaan katsomuksellisiin perinteisiin. Dialogityöskentelyssä olisi tärkeää antaa oppilaille tilaa artikuloida eli ilmaista omaa asemoitumistaan suhteessa käsiteltävään asiaan oppilaan omista lähtökohdista käsin. Vasta tämän jälkeen Minä–Se -suhteeseen kuuluva uskontojen käsitteellistäminen voi tehdä oikeutta lapsen tavalle olla olemassa suhteessa uskontoon.

Vinkit:

- Suhtaudu jokaiseen oppilaaseen ensisijaisesti yksilönä, ei tietyn katsomuksen edustajana.
- Älä oleta oppilaasta asioita hänen katsomuksensa perusteella.
- Muista, että uskonnot ja katsomukset ovat sisäisesti moninaisia ja että yksilön elämäkatsomus harvoin täysin vastaa ”virallista” artikuloitua uskontoa/katsomusta.

